

Samhälle, kultur och identitet

Examensarbete i fördjupningsämnet (Samhällsorientering och lärande)

15 högskolepoäng, avancerad nivå

Finns det skillnader på religionsundervisning i det
mångkulturella och monokulturella klassrummet?

Ett normkritiskt perspektiv

*Are There Any Differences in Religious Education in the Multicultural
and Monocultural Classroom?*

A Norm Critical Perspective

Samuel Folkesson

Fride Nilsson

Examen och poäng (Grundlärarexamen, 240 hp)

Datum för slutseminarium (2024-03-15)

Examinator: Johan Lundin

Handledare: Robert Nilsson

Mohammadi

Förord

Detta examensarbete markerar slutet av vår utbildning men ändå markeringen av något nytt. Vår utbildning på fyra år är nästan över och ute väntar ett uppdrag som både kommer att vara roligt, stressigt, krävande men självklart otroligt givande. Det är med både nervositet och lycka som tiden som student snart är över, att bli grundskollärare i årskurs F-3.

Följande examensarbete på avancerad nivå är skrivet av Samuel Folkesson och Frida Nilsson.

Att vi skulle skriva vårt examensarbete ihop hade vi ingen aning om när vi hamnade i samma basgrupp första dagen på vår utbildning hösten 2020.

Examensarbetet har skrivits och bearbetats tillsammans, förutom processen av transkriberingen av intervjuerna som gjordes individuellt.

Vi vill tacka alla som deltagit på intervjuerna, utan er hade det inte funnits något examensarbete. Vi vill även rikta ett stort tack till vår handledare Robert Nilsson Mohammadi som har guidat, väglett och utmanat oss genom hela arbetet.

Sammandrag

Dagens klassrum blir mer och mer mångkulturella, vilket betyder att vi som blivande lärare måste skapa kunskap om hur religionsundervisning kan bedrivas på ett inkluderande och värderingsfritt sätt. Syftet med texten är att genom kvalitativa intervjuer synliggöra de eventuella normer och skillnader som finns i det mångkulturella och det monokulturella klassrummet. Genom tolkning av både tidigare forskning samt vår intervjustudie har vi med hjälp av våra frågeställningar kunnat undersöka hur religionsundervisning bedrivs på olika skolor samt hur olika elevgrupper påverkar upplägget. I analysen presenterar vi citat från de olika informanterna från intervjuerna, samtidigt som vi belyser likheter och skillnader mellan de två skolorna. För att få fram svaren på våra frågeställningar har vi skapat en helhetsbild där vi inkluderat svaren från intervjuerna samt den kunskap vi fått från den tidigare forskning. Utifrån det gjorde vi en analys och kom fram till ett resultat. Resultatet visade att det finns skillnader på hur undervisning i religion bedrivs beroende på hur mångkulturellt ett klassrum är. Baserat på det resultatet har vi dragit slutsatser om hur religionsundervisning bedrivs samt hur den blir inkluderande i det mångkulturella klassrummet.

Nyckelord: inkludering, likvärdig utbildning, monokulturell, mångkulturalitet, normer, normkritiskt, värderingsfri

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Centrala begrepp	6
2. Syfte och frågeställningar	8
3. Teoretiskt perspektiv	9
3.1 Normer	9
3.2 Normkritiska perspektivet	10
3.3 Relevanta begrepp	11
4. Tidigare forskning	13
4.1 Det sociokulturella perspektivet	13
4.2 Perspektiv på inkludering	14
4.3 Utmaningar inom religionskunskap	16
5. Metod och material	18
5.1 Val av metod	18
5.2 Intervjuguide	19
5.3 Urval	20
5.4 Genomförande	21
5.5 Analysmetod	21
5.6 Etiska reflektioner	21
6. Analys och resultat	23
6.1 Normer uppifrån och underifrån	23
6.2 Främja elevernas val av tro genom värderingsfri undervisning	25
6.3 Kristendomens företrädare i den svenska läroplanen	28
6.4 Öppenheten kring religion på de olika skolorna	30
6.5 Sammantagen bild	32
7. Slutsats och diskussion	34
7.1 Sammanfattning	34
7.2 Slutsats	35
7.3 Diskussion	36
7.3.1 Arbetets trovärdighet	36
7.3.2 Forskningens relevans	37
7.3.3 Relevans för vår framtida profession	38
Referenslista	40
Bilagor	43
Bilaga 1 Intervjuguide	43
Bilaga 2 Samtyckesblankett	45

1. Inledning

Dagens samhälle blir mer och mer mångkulturellt, samtidigt som vi har stora religiösa konflikter i världen. Vi som vuxna har ett ansvar att se till att barnen inte sinsemellan hamnar i konflikter på grund av sin religion, utan vi måste hjälpa dem att skapa förståelse för alla människor oavsett deras religiösa tillhörighet. Att vara lärare innebär så mycket mer än bara själva undervisningen. Läraren har tillsammans med skolan olika uppdrag att förmedla och lära ut. Ett av uppdragen som står skrivet i *Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2022* (Skolverket, 2022, s. 5) är att utbildningen i skolan ska ge eleverna den kunskap som behövs för att de ska respektera alla medmänniskor oavsett bakgrund, etnicitet eller religion. Klassrummet är en plats där människor med olika religiösa bakgrunder möts, samtidigt är det en plats där många olika normer möts och skapas. Läraren har här en viktig roll att kritiskt bemöta och ifrågasätta dessa normer samt skapa en klassrumsmiljö där dessa normer undviks. Normerna kan komma uppifrån, underifrån och hemifrån vilket kan skapa utmaningar för läraren att kunna hantera.

Forskning inom detta ämne är viktigt för vår framtida profession då vi troligtvis kommer att möta på klassrum med olika kulturer, etniciteter och religioner. Vi tror att många lärare och blivande lärare saknar optimala strategier för att bedriva undervisning på ett sätt som är inkluderande och likvärdigt. Anledningen till att vi valt att fördjupa oss i ämnet är därför att vi har en förhoppning att vi som blivande lärare kan påverka elevernas förhållningssätt, förståelse och respekt gentemot varandra. Tillsammans med eleverna vill vi skapa en gemenskap där alla accepterar varandra oavsett dess likheter eller olikheter.

Målet med vår text och undersökning har varit att skapa en djupare förståelse för, och kunskap om, hur vi som blivande lärare kan skapa en likvärdig undervisning i ämnet religion. Vi valde aktivt två olika typer av skolor för att kunna jämföra tankesätt samt

hur religionsundervisningen är upplagd. Med olika typer av skolor menar vi att skolorna ligger i områden med olika socioekonomiska förutsättningar. Vi kan se en stor skillnad på hur eleverna uttrycker sin religion beroende på i vilket område skolan ligger.

Genom att ha våra intervjuer på två olika skolor har vi fått fram både skillnader och likheter utifrån det mångkulturella och det monokulturella perspektivet. Vi ville även som snart färdigutbildade lärare få insikt och kunskap om hur vi kan arbeta för att fånga elevers intresse, inte bara för sin egen religion men även för andras, samt få en förståelse på hur undervisning kan bedrivas i ett mångkulturellt klassrum. Kan vi som lärare öppna elevernas nyfikenhet och att de kan se möjligheterna av att lära av varandras religioner istället för att ha fördomar mot dem, då har vi lyckats med en del av vårt uppdrag.

1.1 Centrala begrepp

Nedan definierar vi de begrepp som vi valt att använda oss av i vår text.

Inkludering

Inkludering är ett begrepp som kan tolkas på många olika sätt. I vår studie använder vi begreppet inkludering som ett sätt att allas behov tas hänsyn till och att verksamheten anpassas utefter elevgruppen (Sandström, 2014, s. 12).

Interkulturell

I boken *Interkulturella perspektiv* förklaras begreppet interkulturell som ett möte och samverkan mellan individer från olika kulturer (Lorentz & Bergstedt, 2006, s. 17).

Likvärdig utbildning

Skolverket benämner att en likvärdig utbildning innebär att alla elevers behov och förutsättningar ska tas i beaktande när undervisningen utformas (Lgr 22, 2022, s. 6).

Monokulturell

Det monokulturella beskrivs som ett synsätt där homogenitet dominerar. Det kan även förklaras att utifrån den omedvetna kulturen som uppstår i klassrummet skapas normer gentemot andra kulturer (Lorentz & Bergstedt, 2006, s. 89).

Mångkulturell

Begreppet används med bland annat en position som till exempel mångkulturell skola. Betydelsen menas med att skolan representerar många olika etniciteter, kulturer och nationaliteter (Lorentz & Bergstedt, 2006, s. 16).

Norm

En norm är en oskriven regel som bestämmer vad som anses vara normalt eller inte. Normer ändras hela tiden beroende på bland annat tidpunkt eller situation (Martinsson & Reimers, 2020, s. 13).

Normkritisk pedagogik

Metoder och teorier som används för att arbeta mot diskriminering och exkludering (NE).

Värderingsfri

Undervisning som inte innehåller några värderingar, lärandet är objektivt och neutralt (NE).

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna text är att genom kvalitativa metoder såsom kvalitativa intervjuer, undersöka hur lärare arbetar med sin religionsundervisning i vad de anser är ett mångkulturellt klassrum. Vi har även använt oss av tidigare forskning för att få en bild av den kunskap som redan finns inom ämnet.

Målet med våra intervjuer har varit att få kunskap huruvida lärare anpassar sin undervisning i religionskunskap beroende på hur elevgruppen är sammansatt. I de fall vi funnit att anpassning gjorts, har vi även velat få fram hur den modifieringen genomförts samt velat få de intervjuade lärarnas tankar kring utformningen av undervisningen. Vi har även försökt utreda detta utifrån nedanstående frågeställningar.

Frågeställningar:

- Hur skapar lärare en inkluderande och likvärdig religionsundervisning i ett mångkulturellt klassrum i årskurs F-3?
- Vilka faktorer kan hindra religionsundervisningen i årskurs F-3 att bli inkluderande och likvärdig ur ett lärarperspektiv?
- På vilket sätt anser lärare att elevgruppen påverkar lärares sätt att undervisa i ämnet religion?

3. Teoretiskt perspektiv

Den normkritiska pedagogiken har legat som grund för vår analys och utifrån den har vi tagit upp begrepp som inkludering, värderingsfrihet och mångkulturalitet. Anledningen till att vi valde att utgå ifrån det normkritiska var att vi ville undersöka hur lärare bemöter samt arbetar med de normer som finns i religionsundervisningen i skolan idag och hur de påverkar att undervisningen blir inkluderande för alla elever. Den svenska skolan ska vara inkluderande, men hur blir den 100% inkluderande då normer finns? Detta har vi ämnat försöka ta reda på utifrån det normkritiska perspektivet, med inslag av det sociokulturella perspektivet.

3.1 Normer

Normer är något som finns och det är oundvikligt att de inte skulle finnas. Utifrån normer får vi en större förståelse för världen och hur vi som människor agerar (Martinsson & Reimers, 2020 s. 9). En norm visar på vad som anses vara normalt, de som dock inte känner igen sig i de redan existerande normerna blir istället exkluderade och inte inkluderade. En norm kan vara begränsande för människor, då den gör att vi agerar på ett visst sätt utan att ibland kanske veta varför vi agerar som vi gör (Martinsson & Reimers, 2020, s. 22). Skolan är ett socialt rum och utifrån det sociokulturella perspektivet skapas all kunskap i mötet med andra människor samt i sociala sammanhang. Många normer finner också sin grund i det sociokulturella. Normer är sociala konstruktioner som bestämmer vad som anses vara "normalt" i samhället. Det är vi människor som skapar normerna när vi interagerar med varandra och det är vi människor som bestämmer vad som ska vara "normalt" i ett samhälle (Lundgren, 2020, s. 273).

3.2 Normkritiska perspektivet

Begreppet normkritisk har sin grund i queerpedagogiken. Janne Bromseth och Frida Darj (2010, s. 12) är några av de första personerna som började använda begreppet. Kort sagt innebär normkritisk pedagogik att problematisera normer och försöka hitta arbetssätt samt skapa en skolmiljö där dessa normer undviks. Begreppet är alltså skapat för att utmana sociala normer i klassrummet (Bromseth & Darj, 2010, s. 13). Vidare menar de att normkritisk pedagogik inte bara är en lärandemetod utan syftet är att befästa ett visst tankesätt om social förändring genom utbildning och lärande, samt att ha en klar tanke om vad det är som ska uppnås (Bromseth & Darj, 2010, s. 14). Skolans läroplaner, läromedel, metoder och miljöer innehåller normer som normkritisk pedagogik vill granska och ifrågasätta (Mac Donald, 2019, s. 287). Normkritisk pedagogik vill aktivera ett kritiskt och reflekterande sätt att tänka hos både pedagoger och elever, och bidra till ett inkluderande och demokratiskt lärande.

I dagens skola som är mer mångkulturell än vad den någonsin har varit, är vikten av att befästa kunskaper om att acceptera alla människor oavsett kön, etnicitet och religion viktigare än någonsin. I en mångkulturell skola är det viktigt att innehållet i undervisningen och i det vardagliga arbetet blir levande och intressant. Tanken bakom detta är att både elever och lärare ska få en starkare lust att vilja lära sig utifrån ett mångkulturellt perspektiv och samtidigt skapa samband mellan lärande, individer, skolan och samhället. Ett ständigt arbete med att utbilda elever inom inkludering samt demokratiska värden kan resultera i att fler elever undermedvetet handlar på ett respektfullt sätt gentemot alla medmänniskor oavsett religion eller etnicitet (Lorentz, 2009, s. 102-103).

Oavsett hur mångkulturell en skola är, ska alla elever samt personal behandlas lika. På en del skolor kan det säkert förekomma att de "svenska" eleverna behandlas på ett sätt medan de "icke-svenska" behandlas på ett annorlunda sätt (Lorentz, 2009, s. 104). Detta kan bero på de normer som finns i samhället och i skolan. Genom att lärarna tittar på det ur ett normkritiskt perspektiv kan ögonen öppnas för att det ska

undvikas. Alla människor är medskapare av normer och därmed har alla människor också ett ansvar att se till att dessa normer ändras. Genom att arbeta normkritiskt i skolan kan vi som blivande lärare se till att det sker. I den normkritiska pedagogiken behöver alla som arbetar i skolan reflektera och ha en ständig process av självgranskning. Men det menas att utifrån normer kunna se kritiskt på sig själv och sin undervisning. Görs inte det, är risken att falla tillbaka i att “alltid göra som man alltid gjort” väldigt stor. Inför varje elevgrupp måste läraren aktivt kritiskt granska de normer som finns i undervisningen och anpassa dem utifrån elevgruppen, då normer kan vara en stor medskapare av mobbning och diskriminering, vilket inte ska finnas i skolans värld.

Begreppet normkritik finner sin relevans i detta arbete då mycket av det som kommer att diskuteras i analys och resultatdelen finner sin grund i den normkritiska pedagogiken. Att kritisera samt utmana normer var en av de grundläggande punkter som togs upp i en majoritet av intervjuerna, där nästan alla hävdade att normer ligger som grund för en icke inkluderande religionsundervisning. En viktig aspekt av användningen av den normkritiska pedagogiken är att den som undervisar rannsakar sig själv om hur hen förmedlar och agerar i sitt klassrum. Använder läraren sig av den normkritiska pedagogiken aktivt under all sin undervisning ser hen till att alla inkluderas (Mac Donald, 2019, s. 288).

3.3 Relevanta begrepp

Inkludering är ett begrepp som kan betyda och innefatta mycket men som definitivt spelar en stor roll i denna text/undersökning. I bred mening betyder begreppet att varje individ ska undervisas under samma förutsättningar eller utefter vad som är bäst för individuella elever. Detta så att alla elever på ett eller annat sätt kan känna sig inkluderade i undervisningen och i skolan generellt. I kontexten av denna text fokuserar vi mest på inkluderande religionsundervisning, det vill säga: får alla

religioner lika stort utrymme att finnas och uttryckas i klassrummet eller tar en viss religion över?

Utöver inkluderingsbegreppet finns det också andra begrepp som har vikt i denna text, exempelvis värderingsbegreppet. I det här fallet handlar det om en värderingsfri skola. I läroplanen Lgr 22 står det att "Undervisningen i skolan ska vara icke-konfessionell" (Lgr 22, 2022, s. 5), vilket innebär att skolan bör undervisa inom religion på ett sätt som är objektivt, neutralt och helt fritt från värderingar.

Det sista begreppet vi valt att lyfta är mångkulturalitet. I klassrummen kan det finnas elever med många olika etniciteter och kulturer, det vill säga inte en homogen grupp. Lärare har olika uppdrag som hen måste förhålla sig till och ett av dem är att fundera på hur hen kan utveckla sin kompetens som en mångkulturell lärare (Lorentz, 2009, s. 63). Genom att driva sin undervisning utifrån ett mångkulturellt perspektiv ser lärare till att alla elever blir sedda och därmed utvecklas förmågan för elever att kunna se olika vinklar och perspektiv. I vår text använder vi begreppet mångkulturalitet där många olika kulturer och religioner möts i form av elever.

Begreppen hjälper oss att skapa en bredare och mer nyanserad analys, då de alla frekvent återkommer i våra intervjuer, behöver vi ha en god insikt i vad de alla innebär. Inkludering är exempelvis som tidigare nämnt ett brett begrepp och genom att smalna av det kan vi på ett lättare sätt ta fram det vi vill ur analyserna. Samma sak gäller med det normkritiska begreppet, genom att tydligt definiera begreppet kan vi försäkra oss om att vi får ut den information vi är ute efter. Normer, inkludering, värderingsfrihet och mångkulturalitet skapar tillsammans olika perspektiv på hur undervisning kan bedrivas. Utifrån det kan vi använda det normkritiska för att synliggöra fördelar och nackdelar i religionsundervisningen både i ett mångkulturellt och monokulturellt klassrum.

4. Tidigare forskning

I detta kapitel presenterar vi tidigare forskning som kan relateras till det syfte som vi satt upp för vår studie. För att få reda på hur mycket forskning som gjorts inom ämnet har vi valt att fokusera på att hitta forskning inom inkludering och de utmaningar som kan finnas i religionsundervisning i olika klassrum. Vi vill med hjälp av tidigare forskning utveckla samt underbygga trovärdigheten i våra argument. Vi vill även fördjupa våra förkunskaper och utveckla hur vi som blivande lärare kan arbeta för att alla elever ska få samma och rätt förutsättningar.

4.1 Det sociokulturella perspektivet

Det sociokulturella perspektivet menar att kunskap uppstår i mötet med andra människor. Vi menar att detsamma gäller för den religiösa acceptansen. I mötet mellan människor skapas en förståelse för den andra och dess religiösa tillhörighet.

I artikeln *Living and Learning in the Presence of the Other: Defining Religious Education Inclusively* skriver författaren Bert Roebben (2012) om inkluderande religionsundervisning. Författaren påstår att en grund för att kunna nå en inkluderande religionsundervisning ligger i attityden och öppenheten som vi människor har. Det vill säga att vi som människor måste vara öppna och accepterande gentemot andra religiösa synsätt. I sin slutsats nämner han att metoder såsom *learning by doing* kan vara bra för att främja religiös inkludering. I det här fallet innebär det att lära sig genom att träffa på de olika religionerna i verkligheten för att skapa en bättre förståelse för dem.

Lee Seungyoun (2012) diskuterar i sin artikel *Knowing Myself to Know Others: Preparing Preservice Teachers for Diversity through Multicultural Autobiography*, ett perspektiv som liknar Roebbens (2012). Det framkommer i artikelns diskussion att många lärarstudenter ser religiösa och kulturella fördomar som sociala

konstruktioner. Elever kan bland annat formas genom dagliga interaktioner eller den miljö de lever i, exempelvis genom sin familj.

Även Skolverket lyfter liknande punkter i deras artikel *Interkulturalitet i undervisning och skolutveckling* där författare Pirjo Lahdenperä (2022) menar att skolan ska vara en social och kulturell mötesplats där eleverna ska få förståelse för de kulturella olikheter som finns och respektera dem genom ett interkulturellt förhållningssätt.

Utifrån dessa artiklar kan vi dra ett antal slutsatser. Alla tre författare menar på ett eller annat sätt att religiös inkludering skapas genom förståelse för våra medmänniskor och i mötet med varandra. Vi kan se att religiösa skillnader främst skapas genom socialt konstruerade fördomar och miljöer. För att främja inkludering krävs det att vi som lärare skapar en öppen miljö som främjar förståelse och kunskap om olika religioner.

4.2 Perspektiv på inkludering

Begreppet inkludering är ganska komplext då det kan innebära många saker och innehålla olika dimensioner. Inkludering är med andra ord inte ett ensidigt ämne. En religiös inkludering betyder inte endast att ge alla religioner lika mycket plats. Det kan även handla om att inkludera de elever som inte anser sig tillhöra någon religiös tro. Lärares roll är att arbeta så att dessa dimensioner lyfts och synliggörs.

I artikeln *Searching for a Renewal of Religious Education Identity - A Swedish Perspective* skriver författare Caroline Klintborg (2022) om begreppet religiös utbildning. Klintborg konstaterar att något av det viktigaste inom religiös utbildning är att undervisa inom elevnära ämnen så att de kan relatera till undervisningen. Artikeln lyfter olika aspekter av inkludering, samt ett lite mer unikt perspektiv som ofta saknas i många andra artiklar, det vill säga hur elever som inte är religiösa kan inkluderas i religionsundervisningen. Artikeln betonar att

dessa elever är lika viktiga att inkludera i religionsundervisningen samtidigt som det är en stor utmaning i sig.

Artikeln *Secularized and Multi-Religious Classroom Practice-Discourses and Interactions* (2018) lyfter likt Klintborg (2022) också perspektivet om icke-religiösa elever. Författaren Karin Kittelmann Flensner (2018) redovisar i sitt resultat att antalet sekulära elever har ökat samt att religion har mindre och mindre betydelse för den svenska befolkningen. I många elevsamtal framträdde ordet “vi” som en gemensam benämning för religiositeten av befolkningen i Sverige. “Vi:et” gjorde så att en del religiösa elever inte valde att föra fram sin talan eller sin religion i klassrumsdiskussioner. Resultatet visade även att det fanns en del fördomar och attityder mot olika religioner vilket ledde till att det inkluderande arbetet försvårades för läraren. Det motsäger dock det som Lgr 22 (Skolverket, 2022) står för. Kittelmann Flensner (2018) menar då att om läraren problematiserar elevers tankar och åsikter så lär sig eleverna att hantera jämlikhet, svåra frågor samt få en ökad förståelse för andra människor.

Øystein Lund Johannessen och Geir Skeie tar i sin artikel *The Relationship Between Religious Education and Intercultural Education* (2018) upp två olika begrepp, “religiös utbildning” och “interkulturell utbildning” samt vilken påverkan de båda har på inkluderingsbegreppet. De diskuterar bland annat möjligheten att religiös utbildning kan skapa problem inom inkludering. Exempelvis kan religiös utbildning lyfta problem hos en specifik religion och jämföra det problemet med en annan religion, detta kan av vissa elever ses som nedvärderande då den religionen kan framställas som “sämre”

Utifrån dessa artiklar drar vi slutsatsen att inkluderingsbegreppet är komplext och involverar mer än bara det religiösa perspektivet. Som lärare krävs det att alla perspektiv i klassrummet synliggörs, vilket i det här fallet betyder att det icke-religiösa perspektivet också måste finnas i åtanke. Utifrån dessa artiklar kan vi även göra kopplingar till de tre tidigare presenterade artiklarna under “Det

sociokulturella perspektivet” då vi också här ser att normer och fördomar är centrala för att skapa religiösa klyftor.

4.3 Utmaningar inom religionskunskap

Lärare står inför större och större utmaningar varje dag, i ett evigt växande mångkulturellt samhälle och klassrum är det svårt att inkludera alla lika mycket.

I artikeln *Konstruktiv religionskritik och religionsundervisning* skriver Malin Löfstedt (2020) om hur religionsundervisningen har förändrats i den svenska skolan över tid. I dagens skola är det mer fokus på en förståelse av religionens roll i samhället än själva religionen. I sitt resultat visar Löfstedt (2020) på de utmaningar som lärare inom religionskunskap har. Det vanligaste var den sekularistiska kritiken som fanns. Många elever har kritik mot religioner på ett nedsättande vis och fördomar, påverkade av samhällets och medias framställning av religionen. Författaren menar också att lärare lägger väldigt mycket tid på att bemöta fördomar och de stereotypiska uppfattningarna som finns om religioner. Det ger då mindre utrymme för att kunna bearbeta och undervisa om religioner på ett konstruktivt kritiskt vis.

Geir Skeie (2017) diskuterar i sin artikel *Mangfoldets utfordringer og muligheter set genom religionsdidaktisk forskning. Et nordisk overblikk*, vilka utmaningar och möjligheter religiös mångfald har i ett klassrum i Norden. Skeie ville genom sin forskning få fram vilken strategi lärare använde för att arbeta med religion i ett mångkulturellt klassrum. Det vill säga hur mångfalden beskrivs samt vilka didaktiska utmaningar mångfalden har i religionsundervisning. Resultatet av forskningen hjälper till att belysa vilken plats religionskunskapen har i ett samhälle där mångfalden ökar. En annan del av resultatet är hur svårigheterna med mångfalden och hur det inte fångas upp i läroplanen eller undervisningen.

I doktorsavhandlingen *Synsätt, teman och strategier – några perspektiv på mångkulturella frågor i skolan i ett praktiktäna projekt* undersöker Lena Granstedt (2012) begreppet mångkulturalitet. I denna studie framgår det att läraren har den största makten när det kommer till att inkludera alla elever. Detta då hon menar att läraren bestämmer vad som är ett problem i klassrummet och vilka lösningar som är lämpligast för olika situationer. Granstedts (2012) resultat visar också på att många lärare saknar kunskap om hur de kan hantera mångkulturella klassrum.

Utifrån dessa artiklar kan vi dra en slutsats om att det är en väldigt stor utmaning för dagens lärare att undervisa i religion på ett sätt som är inkluderande för alla. Återigen nämns problem med samhällets konstruktioner och dess påverkan på elever. Något som också lyfts och som vi kan konstatera är att många lärare saknar kunskap och vägledning för att hantera det mångkulturella klassrummet, då resultaten av forskningen visar att inte ens läroplanen fångar upp alla aspekter för mångfaldig religionsundervisning.

Vi kan se en tydlig röd tråd genom nästan alla artiklar; nämligen att grunden för religiösa klyftor är de socialt konstruerade fördomar och normer som finns i vårt samhälle. Religiös mångfald samt inkluderande undervisning inom detta ämne är mycket komplext, det finns inga definitiva metoder och inga korrekta svar då ämnet har en rad olika perspektiv och dimensioner som måste tas i åtanke när en lärare planerar sin religionsundervisning. För att berika oss med ännu mer kunskap inom ämnet behöver vi höra lärares tankar, åsikter samt hur de modifierar och planerar sin undervisning i religion utifrån hur mångkulturellt deras klassrum är.

5. Metod och material

5.1 Val av metod

För att få fram hur lärare arbetar inkluderande i ett mångkulturellt klassrum har vi valt att använda oss av metoden kvalitativa semistrukturerade intervjuer.

En kvalitativ intervju är enligt Johannessen & Christofferssen (2015, s. 83) ett samtal med en struktur och ett syfte. Intervjun är strukturerad utefter att intervjuaren ställer frågor och informanten svarar, detta sker genom en dialog och ett berättande. Kvalitativa intervjuer erbjuder informanten en större frihet att uttrycka sig och ge nyanserade svar på frågorna, något som inte hade varit möjligt vid de flesta kvantitativa metoder (Ahrne & Svensson, 2022, s. 10). Metoden får fram informanternas tankar, erfarenheter och känslor inför ett specifikt ämne. Genom de öppna frågorna får informanten vara med och forma innehållet i intervjun och målet med semistrukturerade intervjuer är att få fram deras erfarenhet och berättelse (Johannessen & Christoffersen, 2015, s. 84). Anledningen till att vi valde att använda oss av semistrukturerade intervjuer var på grund av standardisering. Med standardisering menar vi att alla informanter får samma frågor i samma ordning. Dock kan följdfrågorna variera beroende på vilka svar vi fick. Eftersom alla intervjusituationer är olika är det viktigt med någon typ av standardisering för att kunna analysera svaren, jämföra dem och koppla dem till vår frågeställning (Johannessen & Christoffersen, 2015, s. 85). Semistrukturerade intervjuer kräver även att vi som intervjuare är aktiva i samtalet och ställer följdfrågor för att få mer djupgående svar av informanten (Johannessen & Christoffersen, 2015, s. 90). Vi valde att göra en förstudie av intervjun i form av att vi intervjuade varandra och några kursare för att känna efter hur frågorna i vår intervju kändes utifrån intervjuguiden.

5.2 Intervjuguide

En semistrukturerad intervju utgår ifrån en intervjuguide (se bilaga 1). En intervjuguide är en strukturerad form för intervjuer och genom att använda oss av den är det lättare att inte frångå ämnet eller de frågor som vi utformat (Johannessen & Christoffersen, 2015, s. 86). Frågorna i intervjuguiden skrevs utifrån vårt valda ämne. Alla informanter fick samma frågor, men följdfrågorna var varierande beroende på hur intervjun fortlöpte. Intervjuerna var en direkt intervju av lärare i grundskolan, där vi satt ned med dem och gjorde intervjun (Bryman, 2018, s. 256). Alla frågor var öppna, det vill säga att de var tolkningsbara, vilket innebar att samma fråga kunde ge många olika svar. (Bryman, 2018, s. 85). Frågorna som vi utformade var formulerade på ett värderingsfritt vis, eftersom vi ville få svar som inte påverkades av våra frågeställningar. Detta då vi ville ha så personliga och sanningsenliga svar som möjligt som reflekterade läraren på ett korrekt sätt (Bryman, 2015, s. 90). De flesta frågor var utformade så att de var öppna för följdfrågor vid eventuella oklarheter eller vid behov av förtydligande. Vi valde strategiskt i vilken ordning vi valde att ställa frågorna. Vi började med två övergripande frågor om vilka typer av elevgrupper de haft under tiden som lärare samt hur de planerade sin religionsundervisning. Därefter började fördjupningen med frågor som behandlade om de behövt modifiera sin undervisning beroende på elevgruppen de haft i klassrummet och hur religionskunskapen är framställd i Lgr 22 (Skolverket, 2022). Slutligen frågade vi om begreppet inkludering, vad det betydde för dem och hur religionskunskapen blir inkluderande enligt dem. Intervjun dokumenterades genom både ljudinspelning och fältanteckningar. Vid ljudinspelningen använde vi oss av en diktafon.

5.3 Urval

Vi har valt att göra intervjuer med lärare med inriktning årskurs F-3 på två olika skolor. Skolorna ligger i två olika kommuner med två olika socioekonomiska bakgrunder. Vi har valt två olika typer av skolor då vi vill få fram lärares erfarenheter av olika sammansatta klasser, samt hur det skilde sig åt beroende på hur mångkulturell klassen var. Skolorna skiljer sig åt främst i den religiösa mångfalden, då den ena skolan befinner sig i ett område där majoriteten är av sekulär bakgrund och den andra skolan befinner sig i ett område där majoriteten har olika religiösa bakgrunder. Sammansättningen av eleverna i de olika skolorna skiljer sig märkbart åt. Vi har valt att benämna den mångkulturella skolan som Äppleskolan och den sekulära skolan som Pärönskolan. Äppleskolan ligger i ett socioekonomiskt utsatt område där elevsammansättningen i klasserna består av elever med olika etniciteter och religiösa bakgrunder. Pärönskolan å andra sidan ligger i ett medelklassområde där majoriteten är av samma religion eller inte uttrycker sin religion. Eftersom vårt syfte är att undersöka hur lärare arbetar med att integrera religionsundervisning i klassrummet ansåg vi att det var intressant att jämföra de två skolorna samt hur lärarna arbetade. Vårt urval av informanter är fem lärare. Alla har varit lärare olika länge. Några har arbetat hela sin tid som lärare på samma skola medan andra har bytt arbetsplats ett flertal gånger. För att få ett ännu djupare perspektiv intervjuade vi även lärare med olika religiös bakgrund för att kunna analysera eventuella skillnader i hur de förhåller sig till religion i sina klasser. Kontakten med lärarna skedde via mail samt personlig muntlig förfrågan. Vi började med att berätta att vi skriver vårt examensarbete samt vilket ämne vi valt att fördjupa oss i. Då vi inte ville påverka informanternas svar och tankar innan intervjun utfördes fick de inga frågor eller för mycket information om temat i förväg.

5.4 Genomförande

Vi använde oss av en diktafon för ljudupptagningen under våra intervjuer. Detta var för att vi skulle kunna garantera att vi kunde transkribera intervjun ordagrant.

Att utgå utifrån en intervjuguide hjälpte oss, så att vi höll oss till temat och att intervjun fortlöpte utifrån våra förskrivna frågor. Följdfrågorna blev olika på varje intervju beroende på hur svaren på frågorna och samtalet löpte. I efterhand kan vi konstatera att även om vi gjorde en förstudie så var det några av våra frågor som kändes överflödiga, samt att vi hade frågor där vi inte fick ut den typen av svar som vi förväntade oss. Nästa gång hade det varit bättre att testa frågorna på erfarna lärare istället för på andra kursare.

5.5 Analysmetod

Materialet från intervjuerna valde vi att transkribera för att få fram hela intervjun och kunna analysera den. Vi valde att använda oss av en innehållsanalys, det vill säga att vi tittade noggrant på innehållet i intervjuerna. Genom innehållsanalysen kunde vi sedan ta ut det viktiga ur dem så att vi kunde få fram de centrala delarna som var relevanta för våra frågeställningar (Bryman, 2018, s. 357). Allt som sades i intervjuerna transkriberades sedan ordagrant. Då alla informanter fick samma frågor kunde vi jämföra svaren och utläsa eventuella likheter och skillnader i deras sätt att utforma undervisningen utifrån elevgruppen. Genom att sortera svaren i tema fick vi en större överblick om vad som var viktigt för vår studie och syfte.

5.6 Etiska reflektioner

Först och främst fick alla informanter som deltog i intervjuerna en kort överblick över arbetets syfte samtidigt som det gjordes tydligt vilken roll deras intervju skulle ha i detta arbete. För att dock skapa en autenticitet och god reliabilitet undvek vi att ge ut frågorna i förväg. Innan och under intervjun klargjorde vi för informanterna

att deras deltagande var helt frivilligt, samt att om de under någon del av arbetets process skulle ångra sin medverkan så kunde deras intervju exkluderas från arbetet utan vidare konsekvenser för dem. Innan intervjuerna fick varje informant skriva på en samtyckesblankett (se bilaga 2) där de fick adekvat information om bland annat vem vi var, våra kontaktuppgifter och återigen arbetets syfte. I blanketten kunde de även ta del av de forskningsetiska principerna så att de skulle bli medvetna om sina rättigheter. Slutligen blev de även informerade om hur informationen skulle lagras samt vem som hade tillgång till den. Intervjuerna lagrades på två diktafoner utan koppling till nätverk och de enda som hade tillgång till dem var vi författare (Vetenskapsrådet, 2017, s. 12-14).

6. Analys och resultat

Utifrån den tidigare forskningen, materialet vi fick i vår innehållsanalys och våra teoretiska utgångspunkter, har vi skapat fyra olika teman där vi kategoriserar och tar ut de centrala delarna från intervjuerna. Genom att kategorisera intervjuerna i teman belyser vi olika faktorer som på ett eller annat sätt påverkar undervisningen. Vi kan se lärarens förhållningssätt för att skapa en likvärdig religionsundervisning oavsett hur elevsammansättningen i klassrummet ser ut. I analysen har vi huvudsakligen använt oss av det normkritiska perspektivet för att belysa hur enkelt det är att skapa normer och hur omedvetet normer uppstår. De övriga begreppen från vår teoretiska utgångspunkt genomsyrar vår analys, på det viset att vi jämför skolornas förhållningssätt till inkludering, mångkulturalitet och värderingsfrihet.

För att hålla både skolor och informanter anonyma representeras citaten från intervjuerna av bokstäver och siffror. Den skola som har många religiösa bakgrunder benämns med namnet Äppleskolan med förkortning Ä, medan den andra skolan benämns med Päronskolan och förkortningen P. Siffran representerar de olika informanterna. Bokstaven I står för intervjuaren.

6.1 Normer uppifrån och underifrån

Temat behandlar hur läraren förhåller sig till läroplanen när de planerar sin undervisning samt vilka normer som skapas i effekt av det. Benämningarna uppifrån och underifrån syftar på två olika perspektiv. Med uppifrån menar vi hur läroplanen samt olika institutioner skapar normer i skolan. Underifrån innebär exempelvis hur lärare benämner och talar om sina skolor samt vilka normer läraren själv skapar i mötet med skolan och sin elevgrupp.

För att få en bild av klassen bad vi lärarna att ge en kort beskrivning av sin elevgrupp och dess sammansättning.

Ä2 - Jag gillar att jobba med det här mångkulturella. Det är ett väldigt stort socialt arbete. Det känns som att man kan göra skillnad på ett annat sätt. Många gånger så är ju jag kanske den enda svenska personen de träffar. När de kommer till skolan kan man göra lite mer skillnad än vad man kanske kan göra i ett vanligt medelklassamhälle i Sverige.

Ä3 - Det är en skola med många tvåspråkiga elever. En mångkulturell skola.

Alla lärare på skola Ä benämner sin skola som mångkulturell. Utifrån ett normkritiskt perspektiv ser vi att redan i denna benämning skapas normer underifrån. Vi som intervjuare får då redan en bild av hur skolans elevsammansättning ser ut. Vi ser att läraren har skapat en egen uppfattning samt egna normer då hen nämner saker som att hen kan göra en större skillnad på en mångkulturell skola jämfört med en skola i ett "medelklassamhälle".

En av frågorna vi ställde var ifall lärarna kände att någon religion tog större plats i Lgr 22. Vi undrade även ifall de någon gång hade fått reaktioner från elever, ifall eleverna kände att deras religion inte uppmärksammades på samma sätt som kristendomen.

Ä1- Ja de har nog liksom, eleverna har ju frågat varför ska vi inte läsa om islam, varför ska vi inte läsa om det? Då brukar jag visa dem utifrån läroplanen, att detta här har regeringen bestämt att vi ska lära oss, och då måste jag följa det. Jag brukar säga att jag kan förstå att du tycker det är jätteroligt för du är duktig på det, men att det är faktiskt regeringen och skolverket som bestämmer vad vi ska läsa och lära oss, och då får vi rätta oss efter det. Jag brukar hela tiden referera till styrdokumentet.

Utifrån svaren vi fick märktes det att Lgr 22 på ett eller annat sätt skapar normer som lärare förhåller sig till och grundar sin undervisning på. Normer som exempelvis att kristendomen ska ha störst utrymme eftersom läroplanen lägger mest fokus på den. Det visar på att normer skapas uppifrån. Lärarna i skola Ä fick en del gånger hänvisa till läroplanen då eleverna ifrågasatte varför de skulle få kunskap om andra religioner och inte endast deras egna. För att religionsundervisningen ska kunna bli mer likvärdig bör lärare förhålla sig normkritiskt, både gentemot sig själva samt mot institutionerna.

6.2 Främja elevernas val av tro genom värderingsfri undervisning

Temat behandlar hur lärarna i intervjuerna använder olika strategier samt hur de bemöter normer när de arbetar för att främja ett värderingsfritt klassrum. Den svenska skolan ska enligt Lgr 22 (Skolverket, 2022, s. 5) vara icke-konfessionell, vilket betyder att inga värderingar ska läggas i om du tillhör en religion eller inte. I ett mångkulturellt klassrum är det oundvikligt att elever inte kommer ha med sig redan existerande normer hemifrån och med temat vill vi få en bild av hur lärarna hanterar dessa.

En av våra frågor var hur de hanterar de normer som kommer hemifrån och hur de lyfter flera olika perspektiv. Lärare 1 på Äppelskolan svarade följande:

Ä1 - De tycker och tänker på ett annorlunda sätt, på så sätt att en del verkligen tror på att Allah hjälper dem i skolan, och att man liksom måste förklara för dem att du måste plugga själv. Eleverna känner att de måste ha koll på varandra i matsalen, vad man får äta och vad man inte får äta, vad som är rätt och fel, vad som är haram. De har ju den kulturen att hålla koll på varandra, och där blir ju vår uppgift viktig att undervisa i det demokratiska samhället, vad som är rätt och fel i en demokrati. Jag har fått

kommentarer om att den svenska lagen inte gäller dem eftersom detta är inte ett muslimskt land. Sen är det inte alla, för en del är ju aklimatiserade och lever sekulariserat. Liksom att ja, de är muslimer men de följer inte allt, att be 5 gånger om dagen och så när de är här.

På Äppleskolan arbetar lärarna aktivt i vardagen för att bemöta de normer som kommer hemifrån för att skapa en värderingsfri miljö. De betonar vikten av att prata med eleverna att det är okej att tycka och tänka olika, men att det inte betyder att vi ska vara elaka mot varandra. Vid eventuella diskussioner om innehållet i undervisningen brukar lärare 1 på Äppleskolan skoja med sina elever om att styrdokumentet är hans heliga skrift. Detta är så att eleverna ska få en förståelse för varför vi undervisar om det vi gör. Det vill säga att lärarna inte bestämmer vilket innehåll som ska finnas med i undervisningen då de måste förhålla sig till läroplanen. Lärarna på Äppleskolan har även sett konsekvenser av diskussioner som kommer hemifrån i samband med den pågående konflikten Israel och Palestina. Detta då elever i förskoleklassen ritat flaggor och kryssat över dem. Då lärarna frågade varför de gjorde så kunde de inte svara. Här ser vi hur påverkade eleverna blir av de normer som kommer hemifrån och hur det kan yttra sig.

När vi ställde samma fråga på Pärönskolan anser vi att det är andra typer av religiösa normer de behöver bemöta i vardagen än vad Äppleskolan behöver.

P4 - Jag tänker just att svårigheterna är om det finns fördomar i klassen gentemot en religion. Ofta kommer ju fördomarna från hemmet och det styr ju hur eleven tänker. Jag hade faktiskt en elev här, det var någon musik som spelades och då uttryckte eleven att hen inte fick lyssna på detta eftersom arabisk musik inte var tillåtet i hemmet. Och då blir det ju också intressant när man pratar om religionerna, hur uttrycker då vårdnadshavare, om vi jobbar med kristendomen eller islam, vad säger då föräldrarna hemma? Är de positiva till det vi jobbar med eller är det negativt?

Citatet visar tydligt att det finns normer som skapas utanför skolan i exempelvis hemmet, samt hur detta påverkar elevernas synsätt och handlingar i skolan. Samtidigt så ser vi att på båda skolor lägger läraren vikt på och pratar om hur viktigt det är att skolan ska vara värderingsfri och att alla får tro och tycka vad de vill. De anser att det är viktigt att poängtera just det, att det måste finnas en ömsesidig respekt gentemot alla oavsett vad som kommer hemifrån. Speciellt på Äppleskolan arbetar de med rättigheten att tycka och tro på vad de vill, och att de inte behöver hålla med den andra parten. Detta gör de genom att kritiskt granska normer och föra en öppen dialog kring dem. Även om elever har en åsikt så behöver de inte alltid förmedla den, då det kan uppstå konflikter.

Ä2 - Nej precis, förstå och respektera, det är A och O. Respektera oavsett, om du vill att alla ska respektera din religion, då måste du respektera deras religion.

Ä2 - Och lyfta de här olikheterna som en styrka istället för att det ska bli ett glapp mellan oss, alltså vi är olika, hur kan det hjälpa oss i vårt klassrum? Alltså att olikheter är en styrka.

Ovanstående citat kommer från frågan hur de ser på att skapa förståelse för andra religioner. De belyser vikten av att lärare skapar en värderingsfri miljö där eleverna inte behöver hålla med, men de får en förståelse för att alla kan tycka olika. Där menade samtliga informanter att det var något som de jobbade mycket med. Det är dock mer aktuellt på Äppleskolan då den är mer mångkulturell än Pärönskolan. Lärarna på båda skolorna pratade om att göra undervisningen värderingsfri och att det var viktigt att hålla sig själv neutral. Informanter pratade även om att skapa en inkluderande miljö genom att prata om olikheter på ett normkritiskt sätt, det vill säga att olikheter inte behöver vara negativa utan de borde istället ses som styrkor.

6.3 Kristendomens företräde i den svenska läroplanen

Temat diskuterar hur lärare använder kristendomen för att skapa en förståelse för varför det svenska samhället är uppbyggt som det är, samt kristendomens historiska roll i dess grund. Läroplanen nämner att undervisningen ska föras “i överensstämmelse med den etik som förvaltas av kristen tradition” (Skolverket, 2022, s. 5). Vi väljer därför att undersöka hur denna benämning påverkar upplägget och planeringen av religionsundervisning. Vi ville även undersöka genom att fråga informanterna ifall de anser att en religion tar mer plats än en annan och hur de arbetar för att de alla ska få lika stor plats.

Ä3 - Från början pratade de (läroplanen) utifrån en kristen tro. Så när man börjar läsa kapitel ett och sånt så står det liksom den biten. Där kanske man tycker att det tar plats på det sättet. Men det är ju för att vi bor i Sverige och förr i tiden så bygger den ju på den. Så därför kanske det syns på ett helt annat sätt i läroplanen.

P5 - Och det står ju här, kristendomens roll i samhället som har förändrats över tid. Vi har ju också pratat om kristendomen när vi jobbade med förr och nu. Hur var det i skolan förr, hur var det i kyrkan och husförhör och så. Det är klart, där är ju också kristendomen stor. Men det är ju kopplat till vår historia som människa här. Så det är en ganska stor del.

Lärare P5 lyfter att benämningen “kristendomens roll i skolan och på hemorten förr i tiden” som står i det centrala innehållet i Lgr 22 (Skolverket, 2022, s. 189) påverkar hens sätt att lägga upp sin undervisning. Vidare menar hen också att varken islam eller judendomen får samma utrymme i läroplanen. Vi kan se att kristendomen har en tydlig central roll på båda skolorna och i hur de lägger upp sin undervisning, många av informanterna refererar till läroplanen som grundar sig i den kristna tron. Informanterna menar dock att kristendomen har denna roll då den

är viktig för att kunna förstå samhällets uppbyggnad och att det inte bara handlar om själva religionen.

På Äppleskolan lägger de stor vikt vid att inte endast följa det kristna året. De följer istället en almanacka med de största högtiderna från de abrahamitiska religionerna, detta för att främja en likvärdig och inkluderande undervisning.

Ä1 - När vi läser av almanackan, så har vi ju en sån här almanacka där det står lite olika seder och traditioner både från kristendomen och annat. Jag ligger hela tiden steget före och kollar almanackan, och tittar på vad det är för dag idag och vad kan man fira, som vi håller koll på månen till exempel, för snart är det ramadan. Inte bara nu ska vi fira advent och så utan vi följer hela tiden året.

I intervjuerna på Äppleskolan berättade de om hur det var viktigt att ta upp olika religioners högtider i almanackan för att alla skulle känna sig inkluderade, detta då klassrummet är mångkulturellt. Samtidigt som det är ett utmärkt lärtillfälle att utöka kunskapen om de olika religionerna. På Pärönskolan var det endast de kristna högtiderna som uppmärksammades då de menar på att eleverna på skolan lever utefter kristendomen utan att egentligen veta deras religion. I det monokulturella klassrummet ser vi tydligt att olika religioner inte får samma utrymme som på Äppleskolan. Lärarna på Pärönskolan baserar ofta sin undervisning utefter antaganden, det vill säga att de antar att ifall elever inte uttrycker en religion så är de kristna. Här kan frågan ställas om undervisningen blir likvärdig, eller ifall lärarna på Pärönskolan borde ställa sig mer kritiskt mot denna norm. Istället för att göra antagande skulle de kunna föra fler vardagliga dialoger med eleverna kring vilken religion de tillhör. Detta är något de gör på Äppleskolan med syftet att göra undervisningen mer inkluderande.

6.4 Öppenheten kring religion på de olika skolorna

Den sista delen av analysen behandlar temat hur öppet skolorna pratar kring religion. Vi undersökte här hur skolorna skapar en förståelse för att det finns andra religioner samt hur de får med de elever som uttrycker att de inte tillhör någon religion. På Äppleskolan är det en del av skolans kultur att i vardagen prata kring religion samt att väva in det i all undervisning, inte bara på religionskunskapen. Päröns skolan däremot har inte samma öppna dialog då majoriteten av eleverna inte öppet uttrycker en religionstillhörighet.

Ä1 - För det är så lätt för våra elever att säga "alla är lika mycket värda". Ja men vad innebär det? Är det så att du verkligen tycker om mig fastän jag inte ber 5 gånger om dagen? Då måste de tänka "ja det gör jag", ja varför tycker du om mig eller nähä varför tycker du inte om mig. Asså att de får sätta ord på både oros känslor, tyckande, tänkande, varför tycker du som du gör, varför tänker du som du gör.

Ä2 - Där har vi också pratat mycket om, exempelvis när det är jul, de flesta firar inte, men ändå firar att man gör någonting. Jag brukar dela med mig av mina egna erfarenheter om vad jag gör under julen exempelvis. Just för att också berätta att man faktiskt kan vara muslim och ändå ha lite av de andra religionerna också. Jag är muslim och under julen, även om jag inte tror på det kristna så brukar vi alltid ha juldag, vi träffar alltid familjen, jultomten kommer alltid. Just för att berätta för dem att även om man tycker någonting, även om man tror på någonting, så behöver det inte vara att det andra heller inte är fel.

P5 - Om man nu har en elev i klassen som är av annan religion, att det är inkludering att försöka visa intresse och sprida kunskap till dem andra och ha förståelse.

På båda skolorna är informanterna väldigt tydliga med att inkludera alla elevers religiösa tillhörighet, även om de inte har kunskapen om just den religionen ser de till att införskaffa kunskap om den så att eleven känner sig lika viktig som de andra. Beroende på hur mångkulturellt klassrummet och skolan såg ut kunde vi se mönster på hur läraren pratade om religion i klassen.

På Äppleskolan där klassrummet är mångkulturellt ser lärarna till att religion blir en del av vardagen medan på Päronskolan är det endast på religionskunskapen det pratas kring religion, inte annars. Religion är ofta en del av elevernas identitet på Äppleskolan och därför uppstår ofta frågor kring religionstillhörighet.

När vi pratade om inkludering så kom frågan upp om hur icke-religiösa elever bemöts och inkluderas, samt hur religionsämnet görs intressant för dem.

Ä2 - Egentligen är det samma sak som att få muslimska elever att tycka att kristendomen är intressant eller att kristna tycker att judendomen är intressant. Det är för att vi pratar. Enligt kristendomen så tycker man så här och jag tycker att oavsett vilken religion eleverna har när vi pratar om kristendomen så brukar nästan alla elever vara nyfikna och intresserade och ställa frågor.

Ä1 - Att kunna se att man kan vara muslim på olika sätt, man kan vara kristen på olika sätt, och sen framför allt att där finns dem som inte har någon religion, jag har ofta haft samarbete med klasser utanför xxx, där de får diskutera kring existentiella saker, att va! Har du ingen religion? Hur känns det? För det är ju deras trygghet, att man visar på att där finns faktiskt dem som inte har någon religion, där finns faktiskt dem som är kristna men som aldrig går i kyrkan. Så att ingen liksom är bättre än andra.

Informanterna ovan menar att det är lika viktigt att uppmärksamma om en elev inte tillhör en religion som det är att diskutera de olika religionerna. Detta för att inkludera alla elever oavsett om de tillhör en religion eller inte.

I samtal med lärarna på de olika skolorna om hur de planerade deras undervisning samt hur de gjorde så att den blev inkluderande, likvärdig och värderingsfri fick vi svar som:

Ä2 - Att försöka vara en liten förebild för att kunna berätta hur saker och ting ser ut. När vi arbetar med våra religioner så besöker vi alltid moské, kyrka och en synagoga. Det har aldrig varit att någon elev inte vill följa med någonstans och jag tror att här är det mycket hur jag själv lägger fram saker och ting. Det är inte så att vi går dit för att säga att du ska tro på detta. I Sverige får var och en tro på vad de vill, men vi ska lära oss detta.

För att skapa respekt för de olika abrahamitiska religionerna anser alla informanter att besök hos de olika trossamfundet ger eleverna möjlighet att skapa en förståelse och en acceptans gentemot andra religioner. Informanterna menar att studiebesök i religionernas trossamfund stärker elevernas nyfikenhet på andra religioner utöver sin egen. Det gör att de får en bättre generell förståelse för andra religioner. Bättre förståelse kring andra religioner betyder att öppna dialoger kan ske i klassrummen, vilket betyder att det blir en mer inkluderande undervisning och miljö för eleverna. Alla informanter var dock väldigt tydliga med att besöken inte var menade att få eleverna att byta tro utan syftet var att skapa ett intresse och en djupare förståelse för andra religioner.

6.5 Sammantagen bild

Vi kan se att båda skolorna på ett eller annat sätt grundar sin undervisning i den kristna tron då båda menar att Sverige i grunden är ett kristet land samt att läroplanen är skriven utifrån en kristen grund, detta visar tydligt att det finns vissa

normer som kommer uppifrån, det vill säga från den institutionella sidan. Samtidigt skapas också normer underifrån då läraren kan ha förutfattade meningar om sin elevgrupp. Normer som kommer att påverka undervisningen. Vi kan se märkbara skillnader i öppenheten kring hur och när de båda skolorna pratar om religion.

Båda skolorna arbetar med att skapa en inkluderande religionsundervisning men de arbetar på olika sätt beroende på att skolorna är olika. I den mångkulturella skolan arbetar de med inkludering genom att använda sig av mångfalden som finns i klassrummet. Lärarna arbetar aktivt för att göra de olika religionernas likheter och olikheter synliga för eleverna. Anledningen till att de arbetar så är att visa eleverna att vi kan lära oss av varandra och att det är okej att tycka olika, men respekten för varandra måste ändå finnas. I den monokulturella skolan tas inte andra religioner upp förutom det som ska benämnas utifrån Lgr 22, eller om det kommer en elev med en annan religion än kristendomen. På det viset inkluderar de alla även om det är en "snäv" inkludering. Genom att arbeta inkluderande anser vi att religionsundervisningen blir likvärdig för alla elevers olika trosuppfattningar. Båda skolorna arbetar värderingsfritt, då alla lärare betonade att det var viktigt att hålla sig neutral under undervisningen av religion.

Båda skolorna förhåller sig olika till det normkritiska perspektivet. Päröns skolan baserar ofta sin undervisning på antaganden om elevers religionstillhörighet, vilket tyder på att de inte aktivt arbetar för att bekämpa sina normer. På Äppleskolan måste de aktivt arbeta med att granska och bekämpa normer. Dock finns här en annan problematik då många av dessa normer kommer, hemifrån, uppifrån eller nerifrån. Normer är alltså ett stort problem på båda skolorna, men problemen visar sig på olika sätt. Ofta är skolorna inte ens medvetna om att problemen finns på deras skola då de inte har något att jämföra med.

7. Slutsats och diskussion

I detta avsnitt framställer vi vår sammanfattning av arbetet. Vi presenterar även vår slutsats utifrån våra frågeställningar. Slutligen diskuterar vi arbetets relevans för forskning och vår framtida profession samt arbetets trovärdighet.

7.1 Sammanfattning

Dagens klassrum blir mer och mer mångkulturella, vilket betyder att vi som blivande lärare måste skapa kunskap om hur religionsundervisning kan bedrivas på ett inkluderande och värderingsfritt sätt. Syftet med texten är att genom kvalitativa intervjuer synliggöra de eventuella normer och skillnader som finns i det mångkulturella och det monokulturella klassrummet. Genom tolkning av både tidigare forskning samt vår intervjustudie har vi med hjälp av våra frågeställningar kunnat undersöka hur religionsundervisning bedrivs på olika skolor samt hur olika elevgrupper påverkar upplägget. I analysen presenterar vi citat från de olika informanterna från intervjuerna, samtidigt som vi belyser likheter och skillnader mellan de två skolorna. För att få fram svaren på våra frågeställningar har vi skapat en helhetsbild där vi inkluderat svaren från intervjuerna samt den kunskap vi fått från den tidigare forskning. Utifrån det har vi gjort en analys där vi kom fram till ett resultat. Resultatet visade att det finns skillnader på hur undervisning i religion bedrivs beroende på hur mångkulturellt ett klassrum är. Baserat på det resultatet har vi dragit adekvata slutsatser om hur religionsundervisning bedrivs samt hur den blir inkluderande i det mångkulturella klassrummet.

7.2 Slutsats

Vår inledande frågeställning löd: Hur skapar läraren en inkluderande och likvärdig religionsundervisning i ett mångkulturellt klassrum i årskurs F-3? Utifrån vår analys kan vi dra slutsatsen att i ett mångkulturellt klassrum är religion något som det pratas vardagligen om, och inte endast på religionsundervisningen. Som Roebben (2012) nämnde så ligger öppenhet och attityd som grund för en inkluderande undervisning för alla elever oavsett vilken religion de tillhör. Ju mer det pratas om anser vi att det skapas en större respekt för varandra och att eleverna kan ta vara på varandras likheter och olikheter. Roebben (2012) nämner även *learning by doing* som en metod för att främja religiös inkludering. Många av informanterna underströk vikten av att göra studiebesök hos olika trossamfund för att ge en överblick och en allmän förståelse för hur andra religioner fungerar. Att skapa en öppen miljö och god förståelse är alltså A och O när det kommer till religiös inkludering. Något vi också kan konstatera är vikten av att göra religionen till en del av vardagen. Den mångkulturella skolan följer hela tiden en kalender, kalendern tar upp de flesta högtiderna inom de abrahamitiska religionerna. Här såg vi en stor skillnad på de olika skolorna, genom att skola A vardagligen pratar om religion så skapas ett klimat som öppnar för diskussion och förståelse kring andra religioner.

Som nämnt i inledningen har lärare en viktig roll när det kommer till bemötandet av olika normer. Ibland måste lärare arbeta normkritiskt, det vill säga ifrågasätta normer samt hitta bästa sätt att bekämpa dem på. Vi kunde tydligt se att båda skolorna på ett eller annat sätt präglas av normer, både uppifrån, nerifrån men även hemifrån. Lee Seungyoun (2012) nämnde i sin artikel att elever kan formas genom dagliga interaktioner inom den miljön de lever i, exempelvis från hemmet. I intervjuerna var det tydligt att många elever har förutfattade normer som de tar med sig hemifrån. Det framgick även att lärarna bekämpar dessa genom att hela tiden hänvisa till läroplanen samt genom att försöka förklara att andra människor har olika åsikter och det alltid finns två sidor.

Utifrån vår andra frågeställning: Vilka faktorer kan hindra religionsundervisningen i årskurs F-3 att bli inkluderande och likvärdig ur ett lärarperspektiv? anser vi att det finns vissa hinder för en inkluderande och likvärdig religionsundervisning. Exempelvis som att andra religioner förutom kristendomen inte tas upp i de monokulturella klassrummen förutom det som står skrivet i Lgr 22 samt att det inte pratas om i vardagen. I den monokulturella skolan finns det normer som hindrar en fullt inkluderande religionsundervisning. Det vill säga om eleverna inte uttrycker sin religionstillhörighet så antas de tillhöra den kristna tron.

Vår sista frågeställning löd: På vilket sätt anser lärare att elevgruppen påverkar lärares sätt att undervisa i ämnet religion? På båda skolorna kan vi se att elevgruppen i högsta grad påverkar hur läraren utformar sin religionsundervisning. I ett klassrum där eleverna har olika religioner försöker läraren se till att religionerna tar lika mycket plats, samt betonar vikten av att föra diskussioner om att de får tro på vad de vill men ändå respektera varandras olika tro. Samtidigt påverkar världsbilden och de normer som kommer hemifrån lärarens upplägg och förhållningssätt. I intervjuerna kunde vi se exempel där lärare fick ändra sitt upplägg på grund av aktuella händelser i världen, medan lärare på den monokulturella skolan i regel kan använda samma planering år efter år.

7.3 Diskussion

7.3.1 Arbetets trovärdighet

Vi anser att vårt arbete är trovärdigt då vi genom fem olika intervjuer samt tidigare forskning fått fram de bakomliggande faktorer som påverkar hur religionsundervisning bedrivs i ett mångkulturellt samt monokulturellt klassrum. Inför våra intervjuer försökte vi att förse informanterna med så lite information som möjligt om vårt arbete. Vi ville få så sanningsenliga svar som möjligt och genom att inte ge ut frågorna i förväg kunde vi försäkra oss om att svaren skulle bli autentiska. Om vi ska vara kritiska gentemot oss själva och denna studie så finns

det utvecklingspotential för att få ett ännu mer autentiskt och trovärdigt resultat. Studien genomfördes på två skolor och fem lärare, för att få ett mer trovärdigt och brett resultat hade vi kunnat intervjua ännu fler lärare på ännu fler skolor. Fler svar betyder fler infallsvinklar, fler infallsvinklar betyder att vårt svar antingen hade förstärkts eller försvagats. Med detta sagt erbjuder studien ändå en god inblick i olika prövade strategier för att skapa inkluderande miljöer i mångkulturella klassrum.

7.3.2 Forskningens relevans

Resultatet visar att det finns märkbar skillnad beroende på hur mångkulturellt ett klassrum är. Vi anser att det behövs mer forskning på ämnet för att alla elever ska få en likvärdig utbildning oavsett vilken typ av skola de går på. I ett evigt växande samhälle som blir mer och mer mångkulturellt har vi som blivande lärare ett stort ansvar att se till så att vi besitter de rätta verktygen för att kunna bedriva en undervisning som är inkluderande för alla elever oavsett etnicitet eller religionstillhörighet. Den tidigare forskningen hjälpte oss att få en överblick över den forskning som redan fanns och vad vi kunde bidra med. Bland annat har vi Roebben (2012) som i sin artikel nämner vikten av att ha öppen dialog kring religion och de synsätt som finns inom dem. Här ser vi en stor likhet med hur lärarna på Äppleskolan arbetar. Vår studie erbjuder en god inblick i det mångkulturella klassrummet samt dess utmaningar och strategier. Vi har även fått fram skillnader mellan hur lärare arbetar beroende på hur mångkulturellt eller monokulturellt ett klassrum är. I sin avhandling menar Granstedt (2012) att läraren har ett stort inflytande i att alla elever inkluderas och att kunskap saknas för hur undervisning bedrivs i ett mångkulturellt klassrum. Samma resultat anser vi att vi har fått fram i vår studie då lärare i ett monokulturellt klassrum inte besitter strategier för hur de ska arbeta inkluderande då deras klassrum inte är mångkulturellt. Så som samhället ser ut nu och utvecklas, så kommer lärare på monokulturella skolor förr eller senare att möta på ett klassrum med elever från olika kulturer och olika religionstillhörigheter. Då behöver de tillämpa vad den

tidigare forskningen säger samt vad vår studie visar på, det vill säga hur lärare bör arbeta så att religion blir inkluderande och värderingsfri i ett mångkulturellt klassrum. Vårt arbete förstärker även det som Geir Skeie (2017) säger i sin artikel, det vill säga att det behövs strategier för att kunna arbeta med religion i ett mångkulturellt klassrum. Studien ger konkreta exempel på just dessa strategier samt hur de används. Löfstedt (2020) lyfte utmaningar i klassrummet i form av normer, där hon menar att många elever tar med sig nedsättande normer om andra religioner till skolan. Ett återkommande tema i våra intervjuer och i vår analys handlar just om hur lärare hanterar och bemöter dessa normer.

7.3.3 Relevans för vår framtida profession

Som blivande lärare behöver vi ha så mycket kunskap och olika infallsvinklar som möjligt för hur vi kan bedriva en likvärdig och inkluderande religionsundervisning. Samtidigt så behöver vi även ha en förståelse för att religion inte bara ska pratas om och diskuteras på religionsundervisningen, utan hela tiden. Genom våra intervjuer så anser vi oss ha fått en större förståelse av hur vi kan bedriva vår undervisning i religion så att alla elever oavsett religionstillhörighet känner sig sedda och hörda. Normer är något som finns och det kan inte undvikas. På grund av hur världen ser ut med olika konflikter och hur unga våra elever är kommer normer oftast hemifrån. I vår framtida profession behöver vi aktivt kunna bemöta dem kritiskt. Vi måste kunna få eleverna att förstå att bara för att de tycker så är det inte den enda verkligheten, utan att alla har sina synsätt samt tankar och ställningstagande.

I Lgr 22 (Skolverket, 2022, s. 6) står det skrivet att alla elever ska få en likvärdig utbildning. Med det menas det dock inte att alla elever ska få en undervisning som är utformad exakt lika. Tillsammans med tidigare forskning och vår studie har vi fått fram olika tankesätt och strategier för att lärare ska kunna i den mån det är möjligt kunna ge så likvärdig undervisning som det går.

Läroplanen nämner även i syftet för religion att “undervisningen ska allsidigt belysa vilken roll religion kan spela i samhället och hur samhällsförhållanden påverkar utvecklingen av religioner och andra livsåskådningar” (Skolverket, 2022, s. 188). Religion har en stor roll i dagens samhälle, och för att se till så att den kommande generationen kan förstå och integreras i samhället krävs det att vi som lärare konstant pratar och diskuterar religion. Det räcker inte att endast prata om religion på religionskunskapen. Det måste vara ett ämne som blandas in i övriga ämnen, inte minst i de andra SO-ämnena. När vi undervisar i historia kan vi diskutera religionens roll i hur det svenska samhället har byggts upp. När vi undervisar i geografi kan vi göra kopplingar med religion genom att exempelvis prata om religiösa konflikter som händer på olika geografiska platser, varför har Palestina och Israel en konflikt just nu? Vi anser att genom tidigare forskning samt vår studie har vi fått mer kunskap om hur vi i vår blivande profession kan arbeta inkluderande, värderingsfritt och likvärdigt.

Referenslista

Ahrne, G & Svensson, P. (2022). *Handbok i kvalitativa metoder*. Tredje upplagan. Liber AB

Bromseth, J & Darj, F. (2010). Inledning. I Bromseth, J & Darj, F. *Normkritisk pedagogik - makt, lärande och strategier för förändring*. Universitetstryckeriet i Uppsala, s. 11-21.

Bryman, A (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Tredje upplagan: Liber AB

Christoffersen, L & Johannessen, A. (2015). *Forskningsmetoder för lärarstudenter*. Studentlitteratur

Granstedt, L. (2012). *Synsätt, teman och strategier – några perspektiv på mångkulturella frågor i skolan i ett praktiktäna projekt*. Doktorsavhandling, inom den nationella forskarskolan i pedagogiskt arbete.

<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:372500/FULLTEXT01.pdf>

Johannessen, Ø & Skeie, G. (2018) The Relationship Between Religious Education and Intercultural Education. *Intercultural education* 30(3): s. 260-274

<https://doi.org/10.1080/14675986.2018.1540142>

Kittelman Flensner, K. (2018) Secularized and Multi-Religious Classroom Practice-Discourses and Interactions. *Education Science*. 8(3): 20 sidor

<https://doi.org/10.3390/educsci8030116>

Klintborg, C. (2022). Searching for a Renewal of Religious Education Identity - A Swedish Perspective. *Discourse and Communication for Sustainable Education*. 13(2): s. 57-71

<https://doi.org/10.2478/dcse-2022-0018>

Lahdenperä, P. (2022 reviderad från 2018) *Interkulturalitet i undervisning och skolutveckling*. Skolverket

https://www.skolverket.se/download/18.5902f8c1867b62f9b6add/1678980618375/Artikel_interkulturalitet_undervisning_pirjo_lahdenpera_rev2022.pdf

Lahdenperä, P. (2006). Interkulturellt lärande i ledarskap - hur rektorer kan bli interkulturella ledare. I Lorentz, H & Bergstedt, B. *Interkulturella perspektiv - Pedagogik i mångkulturella lärandemiljöer*. Andra upplagan. Studentlitteratur, s. 87-108.

Lee, S. (2012) Knowing Myself to Know Others: Preparing Preservice Teachers for Diversity through Multicultural Autobiography. *Multicultural Education* 20(1): s. 38-41

<https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1014883.pdf>

Lorentz, H & Bergstedt, B. (2006). Interkulturella perspektiv från modern till postmodern pedagogik. I Lorentz, H & Bergstedt, B. *Interkulturella perspektiv - Pedagogik i mångkulturella lärandemiljöer*. Andra upplagan. Studentlitteratur, s. 13-40.

Lorentz, H. (2009). *Skolan som mångkulturell arbetsplats*. Studentlitteratur.

Lundgren, U.P. (2020). Det sociokulturella perspektivet. I Lundgren, U.P., Säljö, R & Liberg, C. *Lärande, skola, bildning*. Femte upplagan, Natur & kultur, s. 273-286.

Löfstedt, M. (2020) Konstruktiv religionskritik och religionsundervisning. *Acta Didactica Norden*. 24(4): 18 sidor <https://doi.org/10.5617/adno.8346>

Mac Donald, S. (2019). Främjande likabehandlingsarbete i klassrummet - normkritisk pedagogik som förändrar i grunden. I Björkman, L & Bromseth, J. *Normkritisk pedagogik: perspektiv, utmaningar och möjligheter*. Studentlitteratur, s. 285-308.

Martinsson, L & Reimers, E. (2020) Inledning. I Martinsson, L & Reimers, E. *Skola i normer*. Tredje upplagan. Gleerups, s. 9-30.

Nationalencyklopedin, normkritik.

<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/normkritik> (hämtad 2024-02-18)

Nationalencyklopedin, värderingsfri.

<http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/värderingsfri> (hämtad 2024-02-18)

Roebben, B. (2012). Living and Learning in the Presence of the Other: Defining Religious Education Inclusively, *International Journal of Inclusive Education* 16(11): s. 1175-1187,

<https://doi.org/10.1080/13603116.2011.552648>

Sandström, M. (2014). Inledning. I Sandström, M, Nilsson, L & Stier, J. *Inkludering - möjligheter och utmaningar*. Studentlitteratur, s. 11-19.

Skeie, G. (2017). Mangfoldets utfordringer og muligheter sett gjennom religionsdidaktisk forskning. Et nordisk overblikk. *Acta Didactica Norge*, 11(3):, 23 sidor. <https://doi.org/10.5617/adno.4832>

Vetenskapsrådet (2017). God forskningssed [Elektronisk resurs]. (Reviderad utgåva). Stockholm: Vetenskapsrådet. Hämtad från:

<https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1555332112063/God-%20forskningssed%20VR%202017.pdf>

Bilagor

Bilaga 1 Intervjuguide

Intervjun som vi ska göra handlar om lärares förhållningssätt samt förändringar i deras religionsundervisning beroende på hur mångkulturellt deras klassrum är. Vi har valt att fördjupa oss inom detta då ämnet är aktuellt och samhällsenligt och det kan ge oss som blivande lärare en insikt i hur man kan arbeta inkluderande och likvärdigt i ett mångkulturellt klassrum.

Intervjun kommer att ta cirka 45 minuter.

Du har rätt att avbryta eller ta en paus.

Du är anonym men du blir inspelad. Inspelningen kommer att avlyssnas av oss och eventuellt vår handledare samt examinator på universitetet.

Det finns inget rätt eller fel, utan vi vill höra om just din upplevelse.

Nu är vi nyfikna på att höra era tankar om hur det är att undervisa de allra yngsta i religion.

Fråga 1 - Berätta om hur du planerar och lägger upp din religionsundervisning.

- Hur har du kommit fram till det? Hur har du arbetat fram det? Upplägg i 1an 2an 3an

Fråga 2 - Beskriv din elevgrupp, hur är den sammansatt? Vilka eventuella utmaningar finns?

- Ev, religiösa bakgrunder. Hur har det varit i dina tidigare klasser?

Fråga 3 - Har du upplevt att du har behövt modifiera din undervisning i religionskunskap beroende på din elevgrupp och dina tidigare klasser? Har du exempel på det?

Fråga 4 - Anser du att Lgr 22 täcker de tre Abrahamitiska religionerna lika mycket? Är det någon religion som har mer eller mindre utrymme?

- Anser du att innehållet utifrån läroplanen i religionskunskapen har förändrats sedan du började arbeta som lärare? På vilket sätt?

Fråga 5 - Vad betyder ordet inkludering inom religionskunskap för dig?

Fråga 6 - Hur blir religionsundervisningen inkluderande enligt dig? Kan den bli inkluderande på flera sätt?

Fråga 7 - Hur länge verksam som lärare, arbetat på många olika skolor?

Avrundning

- Är det något jag inte frågat om nu som du skulle vilja berätta om?
- Hur kändes det att vara med i den här intervjun?
- Känns det fortfarande ok att jag använder detta i min studie?
- Är det ok om vi kontaktar dig vid eventuella oklarheter?
- Stort tack för att vi fick lov att intervjua dig.

Bilaga 2 Samtyckesblankett

LÄRANDE OCH SAMHÄLLE
INSTITUTION

Datum 06/02 - 2024

På lärarutbildningen vid Malmö universitet skriver studenterna ett examensarbete på avancerad nivå. I detta arbete ingår att göra en egen vetenskaplig studie, utifrån en fråga som kommit att engagera studenterna under utbildningens gång. Till studien samlas ofta material in vid skolor, i form av t.ex. intervjuer och observationer. Examensarbetet motsvarar 15 högskolepoäng, och utförs under totalt 10 veckor. När examensarbetet blivit godkänt publiceras det i Malmö universitets databas MUEP (<http://dspace.mah.se/handle/2043/599>).

Samtycke till medverkan i studentprojekt

Vi heter Samuel Folkesson och Fride Nilsson och är studenter på Malmö Universitet. Vi går sista terminen på grundlärarprogrammet F-3 och kommer att ta examen den 31/5 - 24. Malmö universitet har gett sitt godkännande till oss att utföra studien.

Studien är en del av vårt examensarbete, där vi genom intervjuer vill få ditt perspektiv som lärare på religionsundervisning. Intervjun kommer främst fokusera på dina erfarenheter och eventuella modifieringar i ett mångkulturellt klassrum.

Intervjun kommer att spelas in via en ljudupptagning och innehållet kommer att analyseras av oss och eventuellt vår handledare samt examinator. Ingen annan än vi kommer att ha tillgång till materialet, det kommer att lagras på Malmö universitets server under vårt examensarbete. De personuppgifter vi behöver samla in är endast din ålder samt hur många års erfarenhet du har som lärare. Ljudinspelningen kommer att ske via en diktafon.

Samtyckesblanketten som ni skriver under kommer att förvaras oåtkomligt på Malmö universitet.

Vårt projekt utgår ifrån de forskningsetiska principerna i bl.a följande avseende

- Medverkan baseras på samtycke och detta samtycke kan när som helst återkallas.

Alla som tillfrågas har alltså rätt att tacka nej till att delta, eller (om de först tackar ja) rätt att avbryta sin medverkan när som helst, utan några negativa konsekvenser.

- Deltagarna kommer att aidentifieras i det färdiga arbetet.
- Materialet kommer enbart att användas för aktuell studie och kommer att förstöras när denna är examinerad.

Se länk nedan för mer information om de forskningsetiska principerna.

<https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2017-08-29-god-forskningssed.html>

.....
Studentens underskrift och namnförtydligande

.....
Studentens underskrift och namnförtydligande

Kontaktuppgifter till studenter:

Samuel Folkesson.
Telnr: 0729-855872
E-Mail: samuelfolkesson@gmail.com

Fride Nilsson.
Telnr: 0704-335307
E-mail: fride.nilsson81@gmail.com

Ansvarig handledare på Malmö universitet:
Robert Nilsson Mohammadi

Kursansvarig på Malmö universitet:
Robert Nilsson Mohammadi

Kontaktuppgifter Malmö universitet:
www.mau.se

040-665 70 00

Information om Malmö universitets behandling av personuppgifter

Personuppgiftsansvarig	Malmö universitet
Dataskyddsbud	dataskyddsbud@mau.se
Typ av personuppgifter	Namn, anteckning av lärandesituation, bild och/eller filmklipp samt ditt samtycke till att Malmö universitet behandlar dessa personuppgifter.
Ändamål med behandlingen	För att möjliggöra undervisnings- och examinationssituationer i skolmiljö för studenter vid Malmö universitets lärarutbildning.
Rättslig grund för behandling	Ditt samtycke.
Mottagare	Personuppgifterna kommer endast användas i utbildningssyfte inom ramen för lärarutbildningen vid Malmö universitet och kommer inte att spridas vidare till någon annan mottagare.
Lagringstid	Malmö universitet kommer spara dina personuppgifter så länge de behövs för ovan angivet ändamål eller till dess att du återkallar ditt samtycke. Efter genomförd kurs/program kommer personuppgifterna att raderas. Malmö universitet kan dock i vissa fall bli skyldiga att arkivera och spara personuppgifter enligt Arkivlagen och Riksarkivets föreskrifter.
Dina rättigheter	Du har rätt att kontakta Malmö universitet för att 1) få information om vilka uppgifter Malmö universitet har om dig och 2) begära rättelse av dina uppgifter. Vidare, och under de förutsättningar som närmare anges i dataskyddslagstiftningen, har du rätt att 3) begära radering av dina uppgifter, 4) begära en överföring av dina uppgifter (dataportabilitet), eller 5) begära att Malmö universitet begränsar behandlingen av dina uppgifter. När Malmö universitet behandlar personuppgifter med stöd av ditt samtycke, har du rätt att när som helst återkalla ditt samtycke genom skriftligt meddelande till Malmö universitet. Du har rätt att inge klagomål om Malmö universitets behandling av dina personuppgifter genom att kontakta Datainspektionen, Box 8114, 104 20 Stockholm.

Samtycke

Härmed samtycker jag till att medverka i ovan beskrivna studentprojekt, samt bekräftar att jag har tagit del av informationen om Malmö universitets behandling av personuppgifter, och Vetenskapsrådets forskningsetiska principer, som säger att

- medverkan baseras på samtycke och detta samtycke kan när som helst återkallas. Alla som tillfrågas har alltså rätt att tacka nej till att delta, eller (om de först tackar ja) rätt att avbryta sin medverkan när som helst, utan några negativa konsekvenser.
- deltagarna kommer att avidentifieras i det färdiga arbetet.
- materialet kommer enbart att användas för aktuell studie och kommer att förstöras när denna är examinerad. ¹

Namn: .....

Namnförtydligande: .....

Dagens datum: .....